

سرشناسه:	پوررستمی، حامد، ۱۳۵۸ -
عنوان و نام پدیدآور:	سبک زندگی در آموزه‌های نهج‌البلاغه / حامد پوررستمی؛ تدوین نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی.
مشخصات نشر:	قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، دفتر نشر معارف، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری:	۲۷۲ ص.
شابک:	978-964-531-881-7
فروست:	مجموعه آشنایی با منابع اسلامی؛ ۳۲
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیبای مختصر
شناسه افزوده:	نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها
شناسه افزوده:	دانشگاه معارف اسلامی، معاونت پژوهشی
شناسه افزوده:	نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، دفتر نشر معارف
شماره کتاب‌شناسی ملی:	۳۸۸۱۴۹۳

استاد محترم و دانشجوی عزیز

خواهشمند است با ارائه دیدگاه‌های خود ما را در رفع نواقص و ارتقای کتاب یاری بخشید.

شماره تلفکس واحد ارزیابی علمی: ۳۷۷۴۹۹۱۹ - ۰۲۵

صندوق پستی: ۶۱۷۳ - ۳۷۱۵۵

پست الکترونیکی: arzyabi@maaref.ac.ir

سبک زندگی در آموزه‌های نهج البلاغه

دکتر حامد پوررستمی

عضو هیئت علمی دانشگاه تهران

مجموعه آشنایی با منابع اسلامی

۳۲

سبک زندگی در آموزه‌های نهج البلاغه

نویسنده: حامد پوررستمی

نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها

معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی

حروفچین: اعظم یزدلی

ویراستار: امیرعباس رجبی

بازبین نهایی: علی سراقی

طراح جلد: سید علی روحانی

صفحه‌آرا: صالح زارع

ناشر: دفتر نشر معارف

نوبت چاپ: یکم، تابستان ۱۳۹۴

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

قیمت: ۸۰۰۰ تومان

شابک: ۷ - ۸۸۱ - ۵۳۱ - ۹۶۴ - ۹۷۸

کلیه حقوق محفوظ است

مراکز بخش:

مدیریت بخش دفتر نشر معارف: قم، خیابان شهدا، کوچه ۳۲، شماره ۳، تلفن و نمابر: ۳۷۷۴۰۰۰۴

■ قم: ۳۷۷۳۵۴۵۱-۲۵ ■ تهران: ۸۸۹۱۱۲۱۲-۰۲۱ ■ مشهد: ۳۲۲۲۰۱۱۹-۰۵۱ ■ شیراز: ۳۲۳۴۴۶۱۵-۰۷۱

■ کرمانشاه: ۳۷۲۳۸۴۱۱-۰۸۳ ■ کرمان: ۳۲۲۳۱۴۶۶-۰۳۴ ■ رشت: ۳۳۳۲۰۶۹۷-۰۱۳ ■ تبریز: ۳۵۵۷۶۰۰۰-۰۴۱

■ کرج: ۳۴۴۳۵۲۹۰-۰۲۶ ■ شهرکرد: ۳۲۲۴۳۲۲۲-۰۳۸ ■ قزوین: ۳۳۳۶۲۸۰۶-۰۲۸ ■ ساری: ۳۳۲۵۳۰۲۰-۰۱۱

■ ارومیه: ۳۲۳۵۴۵۲۲-۰۴۴ ■ اراک: ۳۲۲۲۹۰۳۸-۰۸۶ ■ اصفهان: ۳۳۳۷۱۶۹۱-۰۳۱ ■ اردبیل: ۳۳۲۶۰۳۱۴-۰۴۵

■ بیرجند: ۳۲۴۲۰۰۷۸-۰۵۶ ■ ایلام: ۷۷۵۵۱۸۸-۰۹۱ ■ گرگان: ۳۲۲۳۷۸۸۰-۰۱۷ ■ بندرعباس: ۳۳۶۱۷۵۵۷-۰۷۶

■ اهواز: ۷۷۵۵۱۶۴-۰۹۱ ■ بوشهر: ۹۱۷۶۶۷۱۵۵۴-۰۹۱ ■ زنجان: ۳۳۳۶۶۴۲۵-۰۲۴ ■ خرم آباد: ۷۷۵۵۱۷۴-۰۹۱

نشانی الکترونیکی: E-mail: info@ketabroom.ir؛ پایگاه اینترنتی: www.ketabroom.ir

سخن آغازین

نهج البلاغه، قطره‌ای از اقیانوس بی‌کرانه مردی است که به راه‌های آسمان آشناتر از راه‌های زمین است؛ «فَلَأَنَّا بِطُرُقِ السَّمَاءِ أَغْلَمُ مِنِّي بِطُرُقِ الْأَرْضِ»^۱ و همچون چراغی در تاریکی، روشنی‌بخش و راهگشای انسان‌هاست. «إِنَّمَا مَثَلِي بَيْنَكُمْ كَمَثَلِ السَّرَاجِ فِي الظُّلْمَةِ، يَسْتَضِيءُ بِهِ مَنْ وَجْهًا»^۲ تشنه‌ای به سراغ آن چشمه بقا نیاید مگر آنکه سیراب شود و گمگشته‌ای بدان حبل متین چنگ نزنند مگر آنکه راه یابد. نهج البلاغه کتابی است متنوع، با ترکیبی زیبا و چینی هنرمندانه شامل مطالبی عالی و عمیق که هندسه هستی و چرایی آفرینش را به‌زیبایی ترسیم می‌کند و توحید را در همه ابعاد زندگی جاری می‌سازد و سبک چگونه زیستن و کار بست دین در مدیریت امور دنیوی و اخروی برای رسیدن به «حیات طیبه» را ترسیم می‌نماید. دنیا در فرهنگ علوی «دار مجاز» است و آخرت «دار قرار» و هنر توشه برداشتن از این «گذرگاه»، برای سعادت ابدی در آن «قرارگاه» را می‌توان به‌زیبایی از گلستان نهج البلاغه برچید.

از این‌رو برای رسیدن به سبک زندگی اسلامی بایسته است آموزه‌های ناب نهج البلاغه در قالبی نو نگریسته شود تا به الگویی کارآمد از سبک زندگی اسلامی دست یافت و نیاز جامعه امروز را تأمین نمود و توطئه نظام سلطه به‌منظور دیکته نمودن مادی‌گرایی و سبک زندگی غربی را خنثی ساخت. چنانکه سالیانی است رهبر فرزانه ایران اسلامی در مجامع مختلف علمی و فرهنگی به ضرورت پیشرفت در این مهم اشاره نموده و فرموده‌اند: «اصل قضیه، درست کردن سبک زندگی است، رفتار

۱. نهج البلاغه، خطبه ۱۸۹.

۲. همان، خطبه ۱۸۷.

اجتماعی است، اخلاق عمومی است، فرهنگ زندگی است. باید در این بخش، ما پیش برویم.^۱

دانشگاه معارف اسلامی در راستای ترویج سبک زندگی اسلامی بر اساس منویات مقام معظم رهبری، بر آن شد تا به تدوین کتاب‌های درسی مربوطه بپردازد. اثر حاضر کتابی است با رویکرد سبک زندگی برای درس تفسیر موضوعی نهج‌البلاغه که به قلم دکتر حامد پوررستمی، عضو هیئت علمی گروه معارف اسلامی دانشگاه تهران به خامه تحریر درآمده است. این نوشتار محصول نکته‌برداری‌ها و تجارب ده ساله ایشان در طی دوران تحقیق و تدریس بوده و در سه بخش «کلیات»، «مبانی نظری سبک زندگی» و «منش‌ها و مهارت‌های سبک زندگی» سامان یافته است.

معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی، ضمن تشکر از نویسنده ارجمند و کارشناسان گرامی، استاد مصطفی دلشاد تهرانی و حجت‌الاسلام والمسلمین فلسفیان و مدیر محترم گروه قرآن و متون اسلامی حجت‌الاسلام محمدهادی منصوری و کارشناس گروه حجت‌الاسلام علی سراقی و سایر همکارانی که در ویراستاری، تایپ و صفحه‌آرایی، زحماتی را متقبل شدند، امیدوار است صاحب‌نظران و دانشجویان گرامی با ارائه پیشنهادهای سازنده خود یاری‌گر ما در اعتلای فرهنگ علوی در کشور باشند.

معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی

فهرست مطالب

مقدمه	۱۳
-------	----

بخش اول: کلیات

(۱۵-۵۲)

فصل اول: شناخت‌نامه نهج البلاغه	۱۷
سید رضی، مؤلف نهج البلاغه	۲۰
اعتبار و جایگاه بلند نهج البلاغه	۲۲
یک. حیث مصدری و سندی	۲۳
دو. حیث ادبی و اسلوبی	۲۴
سه. حیث علمی و معرفتی	۲۷
چهار. حیث شخصیتی مؤلف	۲۹
پرسش	۳۰
منابع برای مطالعه بیشتر	۳۰

فصل دوم: علی علیه السلام ، قرآن ناطق و ناطق قرآن	۳۳
مقدمه	۳۳
تجلی مقام علی علیه السلام در قرآن	۳۴
همراهی علی علیه السلام با قرآن	۳۸
دانش بی‌کران علی علیه السلام به قرآن	۳۹
پرسش	۴۲
منابع برای مطالعه بیشتر	۴۲

فصل سوم: نهج البلاغه، از سبک زندگی اسلامی تا تمدن اسلامی	۴۳
اهمیت و نقش آفرینی سبک زندگی	۴۳

۴۴	سبک زندگی، نیازمند چشمه معرفتی.....
۴۷	سبک زندگی و ابعاد آن.....
۵۱	پرسش.....
۵۱	منابع برای مطالعه بیشتر.....

بخش دوم: مبانی نظری سبک زندگی

(۱۶۲ - ۵۳)

۵۵	پیش درآمد.....
۵۷	فصل اول: یکتایی بی‌همتا.....
۵۷	الف) اهمیت و ضرورت خداشناسی.....
۵۸	یک. گام آغازین در دین و دین‌داری.....
۵۹	دو. معرفت برتر و هدف آفرینش انسان.....
۶۰	سه. اصول و فروع دین بر محور توحید و به‌سوی توحید.....
۶۱	ب) یکتایی خدا، مفاهیم و ابعاد.....
۶۵	یک. یکتایی خدا در آینه باورها.....
۶۵	۱. یکتایی در وجود.....
۶۷	۲. یکتایی در صفات.....
۷۳	۳. یکتایی در تأثیر.....
۷۶	دو. یکتایی خدا در میدان آزمون‌ها.....
۷۶	۱. معنا و مفهوم.....
۷۷	۲. انسان و حس پرستش.....
۷۹	۳. بعد فردی و فراقردی توحید و شرک.....
۸۲	ج) کارکردهای فرهنگ توحیدی در فرد و جامعه.....
۸۲	یک. درگاه نیکی‌های چندگانه.....
۸۴	دو. تحکیم حقوق اجتماعی و برقراری آرامش فراگیر.....
۸۸	سه. سریان عشق حقیقی در زندگی.....
۹۲	پرسش.....
۹۳	منابع برای مطالعه بیشتر.....
۹۵	فصل دوم: بازگشت.....
۹۶	الف) دنیا، مبدأ معاد.....
۹۹	ب) مرگ، پل انتقال.....
۱۰۱	یک. تمنای مرگ.....
۱۰۲	دو. یاد مرگ و ضرورت آماده‌باش.....

ج) آخرت، مقصد معاد.....	۱۰۶
یک. قبر و برزخ.....	۱۰۷
دو. رستاخیز و برپایی قیامت.....	۱۱۰
د) جلوه‌هایی از نقش آخرت‌باوری در زندگی.....	۱۱۴
پرسش.....	۱۱۶
منابع برای مطالعه بیشتر.....	۱۱۶
فصل سوم: حلقه‌های وصل آسمانی.....	۱۱۷
الف) رسول مهربانی.....	۱۱۷
یک. مفهوم و دامنه اهمیت رسالت.....	۱۱۷
دو. پیامبر، سرچشمه منش‌های ناب انسانی.....	۱۲۵
۱. اسوه بی‌بدیل.....	۱۲۵
۲. خلق شگرف.....	۱۲۶
۳. محبت جوشان.....	۱۲۷
۴. شجاعت و ایثار.....	۱۳۰
سه. معجزات محسوس و معقول نبی اکرم ﷺ.....	۱۳۲
۱. ماورایی و وحیانی بودن قرآن.....	۱۳۴
۲. عصمت و مصونیت قرآن.....	۱۳۵
ب) امامان زندگی (ولایت و اهل بیت علیهم السلام).....	۱۳۸
یک. مفهوم و اهمیت.....	۱۳۸
دو. جایگاه و منزلت.....	۱۴۰
سه. وجوه نقش‌آفرینی.....	۱۴۶
۱. امامت، قطب‌نمای سعادت و ترسیم‌گر نقشه راه زندگی.....	۱۴۶
۲. امامت، چشمه‌سار گزاره‌های علمی در عرصه دانش.....	۱۴۷
۳. امامت، راهبرد و نظام سامان‌بخش جامعه.....	۱۵۱
۴. امامت، آیینه فضایل انسانی و الگوی زندگی.....	۱۵۲
۵. امامت، مایه انسجام و وحدت جامعه.....	۱۵۵
پرسش.....	۱۵۸
منابع برای مطالعه بیشتر.....	۱۵۹

بخش سوم: منش‌ها و مهارت‌های سبک زندگی

(۱۶۳ - ۲۶۴)

فصل اول: مدیریت نفس (منش‌ها و اخلاق فردی).....	۱۶۵
الف) اخلاق فردی.....	۱۶۹

یک. خودسازی و یاد خدا.....	۱۷۰
دو. خودسازی تقو‌امدار.....	۱۷۶
سه. خودسازی و طریقت شریعت‌محور.....	۱۸۱
چهار. شریعت‌محوری شکرمدار.....	۱۸۴
ب) اخلاق اجتماعی.....	۱۸۶
یک. دیگرخواهی و نوع‌دوستی.....	۱۸۹
دو. گذشت و بردباری.....	۱۹۲
سه. حسن خلق و مهربانی.....	۱۹۵
چهار. ظلم‌ستیزی.....	۱۹۹
ج) اخلاق محیط زیست.....	۲۰۲
د) مهارت‌ها در سبک زندگی.....	۲۰۶
مهارت ۱: لذت بردن از زندگی.....	۲۰۶
مهارت ۲: تمرین تفکر آرامش‌بخش.....	۲۰۷
مهارت ۳: پیش‌بینی کارها.....	۲۰۹
مهارت ۴: فرصت و رحمت قلمداد کردن چالش‌ها و ناملایمات.....	۲۱۲
مهارت ۵: ناخدایی کشتی زندگی با توکل به خدا.....	۲۱۵
مهارت ۶: مدیریت تعامل با دنیا.....	۲۱۷
پرسش.....	۲۲۰
منابع برای مطالعه بیشتر.....	۲۲۰
فصل دوم: مدیریت جامعه (منش‌ها و بایسته‌های سیاسی و حکومتی).....	۲۲۳
الف) مقدمه و اهمیت بحث.....	۲۲۳
ب) مفهوم‌شناسی.....	۲۲۵
یک. سیاست.....	۲۲۵
دو. حکومت.....	۲۲۶
سه. ولایت.....	۲۲۶
۱. گستره و نقش ولایت.....	۲۲۷
۲. حق ولایت و حاکمیت (انتخاب یا انتصاب).....	۲۳۰
ج) ارتباط دین و سیاست.....	۲۳۴
د) حقوق متقابل حاکمیت و مردم.....	۲۳۷
ه) اهداف فرا‌روی حکومت دینی.....	۲۴۳
یک. عدالت.....	۲۴۳
دو. امنیت.....	۲۴۵

۲۴۷.....	سه. تربیت و اصلاح.....
۲۴۸.....	چهار. معیشت و رفاه.....
۲۵۰.....	اهتمام ویژه به قشرهای آسیب‌پذیر.....
۲۵۲.....	و) مدل سیاسی در عصر غیبت.....
۲۵۲.....	ز) معیارها و نظام‌های سیاسی رایج دنیا.....
۲۵۲.....	یک. نظام‌ها براساس تعداد حاکمان.....
۲۵۳.....	دو. نظام‌ها براساس مشارکت شهروندان.....
۲۵۳.....	سه. نظام‌ها براساس جهان‌بینی.....
۲۵۴.....	پرسش اول: ویژگی‌های حکومت و حاکم در عصر غیبت.....
۲۵۹.....	پرسش دوم: نقش مردم در حکومت دینی.....
۲۶۳.....	پرسش.....
۲۶۳.....	منابع برای مطالعه بیشتر.....

منابع و مأخذ

(۲۶۵ - ۲۷۲)